

בס"ד. משיחות ש"פ חיי שרה, כ"ב מרחשון ה'תנש"א.

בנוגע להשוואת שנים האחרונות לשנים הראשונות (שלא נגרע במעלת היופי והעדר החטא) – הרי (נוסף על השינוי שנעשה מצד השייכות לגדר של חטא (בת עונשין) ומיעוט היופי, שלכן צריכים לשלול זה) מצינו ש(גם) בפועל לא היו כל שנותי' שוין בענין היופי והחטא, כמפורש בכתוב² שהי' אצלה מצב ד"בלותי" (ירידה בשלימות היופי), ועד"ו המצב ד"ותצחק שרה"², "ותכחש שרה"³ (ירידה בהעדר החטא לגמרי)?

ובנוגע להשוואת שנים הראשונות לשנים האחרונות – כיון שבמשך שנות חיי' היתה עבודתה באופן ד"מעלין בקודש"⁴, "צדיקים .. ילכו⁵ מחיל אל חיל"⁶, ועד לעילוי שבאיך ערוך לדרגא הקודמת וולדוגמא: העילוי כשהיתה עם אברם (שאו התחילה (עיקר) עבודתה ב"הנפש אשר עשו בחרן"⁷, "אברם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים"⁸) לגבי שנות חיי' שלפנ"ז; העילוי בהליכתה עם אברם מחרן, וייקח אברם את שרי אשתו וגו"⁷; ועד להעילוי דקריאת השם "שרה", "שרה על כל"⁹, (ובהמשך לזה) לידת יצחק¹⁰

א. על הפסוק "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" (שבהתחלת פרשתנו) – מפרש רש"י: "לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל א' נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא .. ובת כ' כבת ז' ליופי".

ולאחרי שהכתוב מפרט מספר השנים דחיי שרה – מוסיף ומסיים "שני חיי שרה", ומפרש רש"י: "כולן שוין לטובה".

וצריך להבין¹:

(א) ב' חלקי הכתוב (ופירוש רש"י בפשוטו של מקרא) הם לכאורה בסתירה זל"ז – כי, בחציו הראשון של הפסוק נאמר ש"כל א' נדרש לעצמו" (אלא שדומין זל"ז, "בת ק' כבת כ' .. ובת כ' כבת ז'", בכ"ף הדמיון), ואילו בחציו השני של הפסוק נאמר "כולן שוין לטובה", שוין ממש?

(ב) ועיקר: ההוספה ד"כולן שוין לטובה" לגבי "בת ק' כבת כ' .. ובת כ' כבת ז'", היא – בשתים: (א) לא רק "בת ק' כבת כ' .. ובת כ' כבת ז'" בכ"ף הדמיון בלבד, אלא "כולן שוין לטובה", שוין ממש. (ב) לא רק שהשנים האחרונות שוין לשנים הראשונות (במעלת היופי דבת ז' והעדר החטא דבת כ'), אלא גם לאידך גיסא – שהשנים הראשונות שוין לשנים האחרונות (שבהם הוסיפה בעבודתה בעילוי אחר עילוי).

ולכאורה תמוה – איך אפשר לומר ש"כולן שוין לטובה", שכל שנותי' היו שוין ממש:

(1) הבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 92 ואילך. 336 ואילך. ח"כ ע' 325 ואילך.

(2) וירא ית, כב.
 (3) שם, טו. וראה ברכות לקו"ש ח"ה שם.
 (4) ברכות כה, א. ושי"ב.
 (5) תהלים פד, ח.
 (6) ברכות בסופה ושי"ב.
 (7) לך לך יב, ה.
 (8) פרש"י עה"פ (מב"ר פל"ט, יד).
 (9) לך לך ז, טו ובפרש"י.
 (10) ראה לקוטי לוי"צ על פסוקי תנ"ך (פרשתנו ע' יג): "ויהיו חיי שרה, שעיקר חיי שרה היו ל"ז שנים מספר ויהיו משעה שנוולד יצחק שהיתה בת צ' שנה, כמ"ש בזה"ק פ' חיי שרה דק"ג ע"א ע"ש, כי אשה כשאין לה בנים נחשבת כמתה, כמו שאמרה רחל (אחת מהאמהות (ברכות טז, ב)) הבה לי בנים ואם

נכללים כל מעשי ועבודתה של שרה במשך כל שנות חיי – נרמזת גם כללות עבודת האדם, כי, הכחות שבנפש האדם¹⁷ נחלקים (בכללות) לג' חלקים: (א) מדות, (ב) מוחין (שכל), (ג) רצון ותענוג (למעלה מהשכל), המרומזים במספר שנות חיי שרה – "מאה שנה עשרים שנה ושבע שנים", כמבואר בדרושי חסידות¹⁸ "ש"מאה שנה" קאי על כתר (רצון ותענוג), "עשרים שנה" קאי על חכמה בינה (מוחין), ו"שבע שנים" קאי על שבע המדות.

ונוסף על העבודה בנפש האדם ("מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים"), מודגשת ב"חיי שרה" גם הפעולה בעולם¹⁹.

ובהקדים המבואר במק"א²⁰ החילוק שבין האבות לאמהות, שהפעולה דהמשכת הקדושה בעולם נעשית בעיקר ע"י האמהות, החל משרה²¹ (הראשונה שבאמהות), ולכן, בסיום שני חיי שרה²²

– איך יתכן לומר שהשנים הראשונות בהתחלת עבודתה שוין ממש לשנים האחרונות בגמר ושלמות עבודתה?

ג) ע"פ הידוע¹¹ שכל עניני התורה (גם הסיפורים שבתורה) הם הוראות (תורה מלשון הוראה)¹², ובפרט הסיפורים ע"ד דברי ימי חיי ה"אבות" וה"אמהות" (ועאכו"כ ראשון שבאבות וראשונה שבאמהות) דכל אחד ואחת מבנ"י¹³, שהם הוראות בנוגע לימי חייו של כאו"א מישראל, "מעשה אבות סימן (הוראה ונתינת-כח) לבנים"¹⁴ – צריך להבין מהו הלימוד וההוראה בעבודת כאו"א מישראל מ"שני חיי שרה" ש"כולן שוין לטובה", דלכאורה, כיון שזוהי מעלה מיוחדת שנתפרשה בכתוב בנוגע לשרה דוקא¹⁵, איך יתכן לומר על זה "סימן לבנים", ששנות חייו של כאו"א מישראל צריכים להיות באופן ש"כולן שוין לטובה"?

ב. ויש לומר הביאור בזה¹⁶:

בפסוק "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" – שבו

(17) האדם האמיתי – "אתם קרויין אדם (יבמות סא, רע"א), ע"ש אדמה לעלין (ראה של"ה ג, רע"א. ועוד). – ויש לומר, שבשביל ענין הבחירה נעשה כן גם באוה"ע (ראה ער"ו סה"מ תרנ"ו ס"ע שיט).

(18) לקו"ת ר"פ ברכה. ביאורו ותו"ח ואוה"ת ריש פרשתנו. ועוד (ראה הנסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' קנא). ד"ה ויהיו חיי שרה הנ"ל.

(19) נוסף לכך ששבע המדות ("שבע שנים") הם המקור שמהם ועל ידם נמשכת העבודה במעשה בפועל, גם בחלקו בעולם, ועי"ז בכל העולם.

(20) ראה לקו"ש ח"ה ע' 339 ואילך. ושי"ו.

(21) להעיר, שאברהם ושרה הם דוגמת נשמה וגוף (זהו פרשתנו קכב, ב. ועוד).

(22) נוסף על פעולתה במשך שנות חי, החל מהעשירות דאברהם בכסף חוב (שבזה מודגשת הפעולה בבירור ניצוצות הקדושה שבעניני העולם) שבאה לו ע"י שרה, כמ"ש "ולאברהם הטיב (פרעה) בעבורה ויהי לו צאן וקרן וגו'" (לך לך יב, טז). עד שבעלותו ממצרים ה"י "כבד מאד במקנה בכסף ובזהב" (שם יג, ב), היינו, שברכתו של הקב"ה במומן [לך לך מארצך גו' ואברך גו', "שלש ברכות כו' על הממון כו'"] (ר"פ לך לך ובפרש"י) נתקיימה

אין מתה אנכי, חיי שרה ה"ה משולד לה* בן יצחק, והוא ל"ז שנה".

(11) ראה זח"ג קנב, א. מכתבי תורה (להגרצובי) מכתב צט.

(12) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג, ב.

(13) ולכן אמרו חז"ל (ברכות שבעה עה"ט) "אין קורין אבות אלא לשלשה, ואין קורין אמהות אלא לארבע" – ראה תו"א ר"פ וראר. ובכ"מ.

(14) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. לקו"ש חטי"ו ע' 76. ושי"ו.

(15) ועד שאפילו באברהם שנאמר בו (בסוף הפרשה כה, ז) "ואלה ימי שני חיי אברהם מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים", "בן ק' כבן ע' ובן ע' כבן ה' בלא חסא" (פרש"י עה"פ) – לא נתפרש עוה"פ "שני חיי אברהם" (כמו בשרה), ש"כולן שוין לטובה".

(16) הבבא לקמן – ראה בארוכה ד"ה ויהיו חיי שרה שנאמר בהתועדות.

(* להעיר ממדו"ל (ברכות ט. א. וש"נ) אשה מורעת תחלה וילדת זכר.

וישכנו גו' על פני כל אחיו נפל" 27 – שבזה מודגשת הפעולה באומות העולם, תולדותיו של אברהם מהגר (הן "בני קטורה", "זו הגר" 28, והן "תולדות ישמעאל גו' אשר ילדה הגר") ששייכותה לאברהם אינה אלא מפני היותה שפחת שרה 29.

[ועפ"ז מתורצת התמיהה בנוגע לשם הפרשה, "חיי שרה", אף שרק בפסוק הראשון נזכר אודות "שני חיי שרה", משא"כ הפסוק שלאח"ז, "ותמת שרה גו'", וכן הפסוקים שלאח"ז אודות קבורתה במערת המכפלה, והמשך המאורעות שהיו לאחרי וכתוצאה ממיתת שרה – כיון שבמאורעות אלה שהיו בגמר עבודתה מודגשת השלימות דעבודת שרה לפעול בעולם 30].

ג. ולאחרי שהכתוב מונה פרטי הענינים שבעבודת שרה (ובכללות העבודה), "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים", שמחולקים זמ"ז [שהרי בודאי אינה דומה העבודה שמצד המדות (שבע שנים) לעבודה שמצד המוחין (עשרים שנה), ועד לשלימות העבודה מצד הרצון והתענוג (מאה

(27) שם יב, ואילך.

(28) פרש"י שם, א.

(29) ובפרטיות יותר: נוסף לכך ששילוחם של "בני הפלגשים" מעל יצחק ("וישלחם מעל יצחק בנו" (כה, ו)) הוא תוצאה והשפעה מדברי שרה "גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש גו' עם בני עם יצחק" (ורא כא, יו"ד), יש לומר, שגם המצב ד"תולדות ישמעאל" כשלעצמם ("וישכנו גו'" קשור עם שרה*, שלכן מרגיש הכתוב "ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם", שילדי הגר השפחה הם נכסי שרה.

(30) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 145 ואילך. ועוד.

(גמר ושלימות עבודתה) נעשה עילוי ושלימות גם בהפעולה בעולם – כמודגש בפרטי הענינים שבפרשה (לאחרי ההקדמה הכללית ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים"), ומאם:

א) בהתחלת הפרשה – קניית מערת המכפלה, כמ"ש 23 "ויקם שדה עפרון גו' והמערה אשר בו גו' לאברהם למקנה לעיני בני חת גו'", דיש לומר, שבזה התחיל כיבוש ארץ ישראל (כירור העולם) בפועל 24, ובתכלית השלימות, באופן ש"אין אומות העולם יכולים .. לומר גזולים הן בידכם" 25 – שענין זה הי' בקשר ובשייכות לקבורת שרה.

ב) בסיום הפרשה – "ויוסף אברהם (לאחרי ש"ותמת שרה") ויקח אשה ושמה קטורה ותלד לו וגו'" 26, "ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם גו'

כפועל ע"י שרה (ראה בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 38 ואילך).

ובפרטיות יותר (בשייכות לפסוק "ויהיו חיי שרה גו' ושבע שנים") – ע"י יפ"י של שרה ("בת ז' ליופ"י"), כמ"ש "ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את גו' אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך", "יתנו לי מתנות" (שם יב, יא"ג), וכך הי' כפועל, "ויהי כבוא אברם* מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד גו' ותוקח האשה בית פרעה ולאברם הטיב בעבורה גו'" (שם, יד"ט).

(23) כג, יד"ח.

(24) נוסף על ההבטחה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", "אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשוי" (לך לך טו, יז ובפרש"י), ופעולת אברהם "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" (שם יג, יז) כדי לקנותה (ראה ב"ב ק, א).

(25) ב"ר פע"ט, ז. ושי"נ.

(26) כה, א"ב.

(* והחידוש שבדבר – שגם "כבוא אברם" (ולא "כבואם") לבדו, "שהטמין אותה בתיבה" כדי שלא ידאוו המצרים, מ"מ, "פתחו וראו אותה" (פרש"י שם) – דיש לומר (ע"ד הרמז) ש"מזלייהו חזיו" את יפ"י שבקאת (זו) התיבה.

(* ויתירה מזה: גם בנוגע לישמעאל עצמו, הלימוד שנעשה תשובה הוא ממי"ש "יצחק וישמעאל", שישמעאל "הוליד את יצחק לפניו" (כה, ט ובפרש"י) – מתאים לדרישת (והשפעת) שרה.

התחלקות, אבל מצד גילוי עצם הנשמה³⁶ שלמעלה מהתחלקות נעשים גם כל פרטי העבודה באופן ש"כולן שוין לטובה", ובשני הקצוות: שהמעלות דשנים הראשונות (בת כ' בלא חטא ובת ז' ליופי) נמשכות גם בשנים האחרונות³⁷, והמעלות שנוספו בשנים האחרונות עד לגמר ושלמות עבודתה פועלות גם על העבר עד להתחלת ימי חיי³⁸.

(36) ויש לומר, שענין זה (גילוי עצם הנשמה) מודגש בשרה יותר מאשר באברהם (שלא נאמר בו "כולן שוין לטובה", וראה לקמן הערה 38) – דכיון שאצלה מודגשת יותר הירידה למטה לפעול בעולם (כנ"ל ס"ב), לכן מודגשת יותר גם העלי' (שנעשית ע"י ירידה זו) והתגלות עצם הנשמה.

(37) ומש"ן "בת ק' ככת כ' ובת ז' ככת ז'", בכ"ף הדמיון (מצד השייכות לגדר של חטא ומיעוט היופי, כנ"ל ס"א) – יש לומר שהכוונה בזה היא למעלות, שבשנים שלאח"ז ניתוסף חידוש גדול יותר, הן בנוגע לשלילת החטא – ע"י עבודתה, והן בנוגע לשלמות היופי – חידוש ושינוי טבע הגוף (ראה לקו"ש ח"כ ע"ג 326). ויתירה מזה – שגם זמני הירידה ("בלותי", ותצחק שרה", כנ"ל ס"א) הם "לטובה", כיון שיירידה זו היא בשביל עלי' גדולה יותר לגבי המצב שלפני הירידה (ראה לקו"ש ח"ה ע"ג 353).

(38) ועוד יותר מאשר באברהם (ראה לעיל הערה 36), שאף שימי חייו היו קצ"ה שנה ("בן ק' כן ה' לחטא"), מ"מ, נאמר עליו "עקב אשר שמע אברהם בקולי (כמנין עק"ב שנים שמע אברהם בקולי), חושבני מאה ושבעין ותריין" (קצ"ה חסר שלש שנים), כיון ש"בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו" * [משא"כ בג' שנים הראשונות שבהם "התחיל" * לשוטט בדעתו וכו'***], אף שהתעסק בכחשר והכנה להכרת בוראו (שדורשת משך זמן), ולכן היו כל ימיו בשלימות, "בא בימים", "יומין שלימין", מ"מ, אין זה ככלל דרגת העבודה ד"שמע אברהם בקולי", דלא כבשרה שכל קצ"ז שנותי (מהרגע הראשון שיצאה לאויר העולם) "שוין לטובה".

(שנה) – מוסיף ומסיים "שני חיי שרה", "כולן שוין לטובה":

ויובן בהקדים דיוק הלשון "כולן שוין לטובה" – דלכאורה, פשיטא שההשתוות ד"שני חיי שרה" היא למעלייותא (שכל מעלה שמצינו בא' ממספר שנותי' היתה בכל שנות חיי), ומאי קמ"ל ההוספה ד"כולן שוין לטובה"?

ויש לומר הביאור בזה – שההשתוות ("כולן שוין") היא מצד ה"טוב" שבנשמתו של כאו"א מישראל שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"³¹, חלק מן העצם (שעל ידו תופסים בהעצם כולו)³² שהוא עצם ומקור הטוב וטבע הטוב להיטיב³³, ומזה נמשך בכל אופני העבודה כפי שבאים בהתחלקות לפרטים, מן הקצה אל הקצה, מרצון ותענוג, עד ל(מדות ו)מעשה בפועל בחלקו בעולם (ובלשון הידוע³⁴ למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית)³⁵, שכולם חדורים בה"טוב" דעצם הנשמה, ולכן "כולן שוין לטובה", שמשותוין ב"טובה" שמצד גילוי ה"טוב" דעצם הנשמה.

ועפ"ז מתורצות ב' השאלות האמורות (הסתירה בין "כל א' נדרש לעצמו" ל"כולן שוין לטובה", והתמיהה שלמרות חילוקי הדרגות במשך שנות חיי "כולן שוין לטובה") – כי, חילוקי הדרגות במשך שנות חיי הם מצד פרטי העבודה שהם באופן של

(31) תניא רפ"ב.

(32) ראה כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

(33) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334

בהערה.

(34) ראה תקו"ז סוף תיקון נו (וראה שם תיקון יט – מ, ב). ז"ה יתרו לד, סע"ג.

(35) ע"ד ב' הפירושים ב"חלק אלקה ממעל ממש" – אלקות ממש (שמורה על אמיתת הענין), וממש מלשון ממשות (ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח"ד ע' תר"ז).

(* נדרים לב, טע"א. – ולהעיר מהדעה שכן מ"ח שנים הכיר אברהם את בוראו (ב"ר פ"ד, ו. ש"ז. 0), "גמר ההיכרא" (כסי"מ לרמב"ם הל' ע"ז פ"א א"א ה"ג), טעפ"ז היו מספר השנים שמעבד את בוראו לאחרי גמר ושלמות ההכרה – קצ"ז שנה, כמספר שני חיי שרה. (** רמב"ם שם – שיעור יומי דערב ש"ק ה. (***) ויש לומר, ש"התחיל" לשוטט בדעתו" מיד בצאתו לאויר העולם – ע"ד שמצינו שלפני המבול "כשהיתה אחת מהם יולדת... היתה אומרת לבנה צא

ויומתק יותר ע"פ פירוש רש"י ש"כל א' נדרש לעצמו", "פירוש כל כלל מתפרש לעצמו ואינו מתחבר עם הכללים האחרים עד שיהיו שלשתן יחד סך אחד .. משום דשנה שנה לחלק משמע .. כאילו אמר בת מאה שנה ובת עשרים שנה ובת שבע שנים, דהשתא הוה להו שבע שנים דקרא אותן שבע שמשנולדה עד שהיתה בת ז', וכ' שנה דקרא אותן כ' שמשנולדה עד שהיתה בת כ', וק' שנה דקרא אותן מאה שמשנולדה עד שהיתה בת ק"י" 41 – שעפ"י נמצא שעיקר שלימות השנים היא "מאה שנה", "כללא דכולא", ומאה שנה אלה קשורים גם עם ה"עשרים שנה ושבע שנים" (בת ק' כבת כ' ובת כ' כבת ז'), היינו, שהכלל נמשך וחודר בהפרטים.

ועפ"י מובן ש"שני חיי שרה" ("כולן שוין לטובה") הוא פירוש וביאור (סיכום) ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" (ולא ענין נוסף) – כי, גם ב"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" מודגש התוכן ד"כולן שוין לטובה", כיון שה"כלל" ד"מאה שנה" נמשך וחודר בהפרטים ד"עשרים שנה ושבע שנים".

ו. וביאור הענין ד"מאה שנה כללא דכולא" בעבודת האדם – ע"פ המבואר בהמשך דברי הזהר שזהו"ע "זוא דמאה ברכאן דכל יומא":

איתא בגמרא⁴² "חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר⁴³ ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך", "קרי בי" מאה"⁴⁴. והובא להלכה

ד. והנה, ע"פ האמור לעיל, "שני חיי שרה" ("כולן שוין לטובה") הוא ענין נוסף (דרגא נעלית יותר) לגבי "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים", ולכאורה, מפשטות הלשון משמע ש"שני חיי שרה" ("כולן שוין לטובה") הוא פירוש וביאור (סיכום) ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים", ולא ענין נוסף.

ולכן, יש לומר הפירוש ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" באופן אחר קצת (כדלקמן), שעפ"י יובן ש"שני חיי שרה" ("כולן שוין לטובה") הוא פירוש וביאור (סיכום) ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים".

ועפ"י יובן גם הלימוד וההוראה מכללות הענין ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה", "כולן שוין לטובה" – באופן השייך לכאו"א מישראל, בני אברהם (יצחק ויעקב) ושרה (רבקה רחל ולאה)³⁹, כדלקמן.

ה. והביאור בזה – ע"פ מאמר הזהר⁴⁰ "מאה שנה כללא דכולא":

"מאה שנה" רומז (לא רק לא' מאופני העבודה הפרטיים, עבודה שמצד רצון ותענוג, אלא גם) לכללות העבודה, "כללא דכולא", הנקודה הכללית שבכל עניני העבודה, ש"כלל" זה נמשך וחודר בכל פרטי העבודה ד"עשרים שנה ושבע שנים", מוחין ומדות.

(39) ולהעיר ממ"ש בזה דפרשתנו (קכב, סע"ב) "שרה זכתה לחיין עלאין לה ולבעלה ולבנהא בתראה, הה"ד הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם, ועל דא יהיו חיי שרה כו".

(40) שם קג רע"א. הובא ונת' בדרושים שבהערה 18.

והבא לי צור לחתוך טבורא כו" (ב"ר פל"ו, א. ויק"ר פ"ה, א.). וראה שבט מוסר פנ"ב: "אמר המגיד .. עד שהי' אברהם בן עשרה ימים התחיל ללכת בארץ .. וכשבא השמש ויצאו הכוכבים אמר אלו הם האלקים, אח"כ כשעלה עמוד השחר .. אמר אינא אלקים וכי".

(41) פירוש הרא"ם.

(42) מנחות מג, סע"ב.

(43) עקב יו"ד, יב.

(44) פרש"י מנחות שם. ובתוד"ה שואל מעמך – בקונטרס פירש אל תקרי מה אלא מאה" (וראה חד"ג מהרש"א שם).

"כללא דכולא", היינו, שאין זה (רק) ריבוי ענינים פרטיים, ברכה על כל פרט ופרט, אלא (גם בעיקר) שבוה מתבטאת כללות העבודה⁵¹ ("ליראה את ה' וגו'⁵²) כפי שנמשכת בכל פרטי הברכות, "הברכות שמברך תמיד .. ק' ברכות"⁵³ – ע"ד "מאה שנה כללא דכולא" שנמשך וחודר בפרטי הענינים ד"עשרים שנה ושבע שנים"⁵⁴.

(51) ויומתק יותר ע"פ השינוי בשו"ע של רבינו הזקן לגבי הרמב"ם ושו"ע הבי" – שברמב"ם ובשו"ע דהב"י נתבארו תחילה פרטי ברכות השחר (אלקי נשמה, הנותן לשכוי בינה וכו'), ואח"כ מובא החיוב דמאה ברכות בהלכה (וענין) בפ"ע, משא"כ בשו"ע של רבינו הזקן, אף שמתחיל בהחיוב הכללי דברכות השחר, ש"תקנים חכמים על סדר העולם והנהגתו מה שהבריות נהנין בכל יום שיברכו להקב"ה כו' ממשיך מיד שתקנה זו היא כדי "להשלים מנין המאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום ויום" * (ורק לאחרי שמפרט המאה ברכות מבאר תוכן ברכות השחר, אלקי נשמה, הנותן לשכוי וכו') – שבוה מודגש שברכות השחר הם פרטים שמסתעפים מהחיוב הכללי דמאה ברכות, שתוכנו "ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכרו תמיד". (52) ראה הדא"ג מהרש"א (מנחות שם): "אל תקרי מה כו', דלפי פשוטו (מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה) .. קשה וכי יראה מילתא זוטרתיה היא .. וע"כ דרשו א"ת מה אלא מאה, וה"פ דקרא, מה ה' אלקיך שואל וגו', מאה ברכות ששואל הקב"ה מעמך אין כותתו כי אם ליראה וגו', שהיא ודאי מילתא רברבי", היינו, ש"מאה ברכות זהו בנקל לאדם לקיים, ועי"ז יבוא ליראה את ה'" (אוה"ת ויחי שצ, א).

(53) נוסף לכך שיש בניהם ברכות שמברכים רק "בפעם ראשונה שנהנין הנאה זו בכל יום יום", שהיא באופן של "כלל" על פרטי הנאה זו במשך כל היום.

(54) ויש לקשר זה עם האמור לעיל ש"שני חיי שרה" ("כולן שיוין לטובה") רומז על העבודה שמצד עצם הנפש שלמעלה מהתחלוקת – כי, ההמשכה ד"מאה ברכות" ("מה" בתוספת אל"ף שרומז על הכתר) נעשית ע"י הביטול ד"מה" (א"ת מה אלא

* ועד"ז בסור: "תקנו חכמים ד"ל אלו הברכות על סדר העולם והנהגתו להשלים ק' ברכות בכל יום", אבל בסור כותב זה לאחרי שמבאר פרטי ברכות השחר (אלקי נשמה, הנותן לשכוי וכו'), וגם אינו כותב שהמאה ברכות הן ליראה את ה' וכו' (כבשו"ע אדח"ז).

בשו"ע⁴⁵, ובארוכה ובפרטיות בשו"ע של רבינו הזקן⁴⁶, שמבאר טעמי הדבר⁴⁷ (הלכות בטעמיהם⁴⁸), ומוסיף גם לפרט כל המאה ברכות שבכל יום (גם ביום התענית, ושבת (ויו"ט) ויוה"כ"פ)⁴⁹.

ותוכן הענין דמאה ברכות בכל יום – מובן מדברי רבינו הזקן בשולחנו⁴⁶ "וסמך לדבר מן התורה, ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה', אל תקרי מה אלא מאה, והן מאה ברכות שהן ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכרו תמיד⁵⁰ על ידי הברכות שמברך תמיד ערב ובוקר וצהריים בג' תפלות וברכות השחר ושאר ברכות הקבועות בכל יום ובכל עת והן ק' ברכות":

בפסוק שממנו למדים החיוב דמאה ברכות נתבאר ה"כלל" דעבודת האדם – "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' וגו'". ומזה מובן שהענין ד"מאה ברכות" (א"ת מה אלא מאה ה' אלקיך שואל מעמך) הוא

(45) או"ח סמ"ז ס"ג.

(46) שם ס"א.

(47) "שתיקן דוד המלך עה"ש ע"י מעשה כו' וסמך לדבר מן התורה וכו'".

(48) לשון הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר

לשו"ע אדח"ז.

(49) ועד"ז ברמב"ם (הל' תפלה פ"ז הי"ד),

משא"כ בשו"ע דהב"י – ולהעיר מהשינויים במנין המאה ברכות בין הרמב"ם לרבינו הזקן (המג"א ועוד), ואכ"מ.

(50) ועד"ז ברמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"ד)

"לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו".

אבל, הרמב"ם כתב זה רק בנוגע ל"ברכות הודאה" (מבין ג' מיני הברכות: "ברכות הני" וברכות מצוות וברכות הודאה"), ואילו רבינו הזקן (א) כתב זה בנוגע לכל המאה ברכות, (ב) ושינה מלשון הרמב"ם ("לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו") והקדים "ליראה את ה'" (ואח"כ "לזכרו תמיד"), והוסיף "לאהבה אותו".

ויש לומר שהא בהא תליא – כי, בהמשך הפסוק שממנו למדים החיוב דמאה ברכות ("ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך") נאמר "כי אם ליראה את ה' .. ולאהבה אותו".

ז. ובפרטיות יותר:

כמבואר בהמשך הפרשה⁵⁹, כנ"ל ס"ב).

ושני עינים אלה (העבודה בנפש האדם והעבודה דפעולה בעולם) מודגשים גם בתוכן ענין הברכה – כידוע⁶⁰ ש"ע"י הברכה ממשך ברכה והמשכה להיות גילוי אור א"ס בנפש כלל ישראל שתחזק אמונת ה' בלבם בבחי' גילוי כאילו רואה כו", לכל לראש – להמברך עצמו, כולל גם להעומדים מסביבו⁶¹ ששומעים הברכה ועונים⁶² "אמן"⁶³, שמורה על קיום הדבר ואמיתותו⁶⁴, ועי"ז נמשך גם למטה בעולם.

ב"מאה ברכות" ("כללא דכולא") נכללת הן העבודה בנפש האדם – "ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכרו תמיד", והן העבודה דפעולה בעולם⁵⁵ – כמודגש בתוכנם של המאה הברכות (ש(רובם) קשורים עם עניני העולם ("סדר העולם והנהגתו")⁵⁶, הן "ברכות הני"י"⁵⁷, והן "ברכות הודאה שהן דרך שבח והודי' ובקשה" בנוגע לדברים הגשמיים שבעולם (ע"ד הדגשת הפעולה בעולם בגמר ושלמות "שני חיי שרה"⁵⁸

מאה), ענין הקבלת עול שבו מתגלה עצם הנפש שלמעלה מהתחלקות. – וראה חדא"ג מהרש"א שם: "ע"פ דעת חכמי האמת... דלכך היו ק' ברכות שמעשר מן המעשר מהם יבוא לחלק הנשמה ברכה אחת שהיא חלק אלקה ממעל, ורמז על זה חסר הא' ממאה שהיא הברכה האחת ממאה הברכות היא בסוד הנשמה ממעל ליראה את ה' וגו'".

55) ויש לומר, שנרמז בחלוקה לשני הפסוקים: הפסוק הראשון, "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך" – העבודה בנפש האדם, והפסוק השני, "לשמור את מצות ה' ואת חוקותיו גו'" – מצוות וחוקים שעיקרם בנוגע להנהגת האדם בעניני העולם*.

56) ועד שביום השבת שאין בו שאלת צרכיו (בי"ב ברכות), וביה"כ"פ (יום התענית) שאין בו אכילה ושתי', יש צורך בהשתדלות מיוחדת להשלים המנין דמאה ברכות.

57) ולהעיר, ש"כל הנהגה מעוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים, שנאמר לה' הארץ ומלוואה", "לאחר ברכה הרי היא לבני אדם" (ברכות לה, סע"א ובפרש"י) – דיש לומר, שע"י הברכה (לא נתבטל ח"ו העילוי ד"קדשי שמים", אלא) נעשים "קדשי שמים" שלו, היינו, שהדברים הגשמיים שנהנה מהם חדורים בקדושה ד"קדשי שמים".

58) ולהעיר, שגם עבודת אברהם (ושרה) לפרסם אלקות בעולם הייתה ע"י ענין הברכות – "לאחר שאוכלים ושותים אמר להם ברכו למי שאכלתם משלו, כסבורים משלי אכלתם, משל מ' שאמר והי' העולם אכלתם", ועי"ז "נקרא שמו של הקב"ה אלקה

לכל העולם** (פרש"י וירא כא, לג), ועד שנעשה "אלקי הארץ", "שהרגלתינו בפי הבריות" (פרש"י פרשתנו כד, ז).

59) וענינו בעבודת כאו"א מישראל "לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח" (רמב"ם הל' מלכים ספ"ח).

60) ד"ה להבין ענין הברכות בתו"א בראשית ו, א ואילך. ועם הגהות באוה"ת שם (כרך ג) תקנא, א ואילך. ד"ה חייב אדם לברך תרל"ח.

61) ויש לומר, שמצד הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל – כל בניי בכלל "העומדים מסביבו".

62) ויתירה מזה – גדול העונה אמן יותר מן המברך" (ברכות נג, ב. ושי"ן).

63) להעיר, ש"אמן" הוא גם מלשון אמונה (ראה אוה"ת עקב ע' תקיח. ושי"ן). וראה גם ד"ה ויהיו חיי שרה תרל"א ותרמ"ג: "וענין הברכה הוא להמשיך כח וחיות באמונה, כמ"ש וצדיק באמונתו יחי, דהיינו, שע"י צדיק, שהוא בחי' ק' ברכות וצ' אמנים** ויו"ד קדישים וד' קדושות, עי"ז ממשיכים חיות באמונה... שיהי' נתממת בעיניו כאילו הוא ראה ממש".

64) חדא"ג מהרש"א לסנהדרין קי, סע"ב.

(* ויתירה מזה – "א"ל עולם", ולא "א"ל העולם"), שאין העולם מציאות בפ"ע, אלא המציאות משלי אלקות. כולל חד (לקו"ת תבוא מב, ד. מג. ג. ובכ"מ).

** (בתרמ"ג שם: "דאמן מוחזיל באל"ף, והיינו, שאפילו מבחי' אל"ף בחי' פלא עליון יומשך ג"כ, והוא ענין א' עם ענין הברכה" – כמודגש ב"מאה ברכות" שע"י הביטול ד"מה" ממשיכים מבחי' האל"ף (מאה).

(* ומסיים "לטוב לך", וראף היא.. לטוב לך שתקבלו שר"י (פרש"י סט), היינו, שגם ע"י העבודה בעולם ניתוסף עליו בעבודה בנפש האדם.

ולזכרו תמיד על ידי הברכות שמברך תמיד".

ומזה מובן שע"י ההשתדלות בקיום החיוב דמאה ברכות בכל יום כדבני נעשים כל ימיו ושנותיו באופן ש"כולן שוין לטובה" – כיון ש"על ידי הברכות שמברך תמיד ערב ובוקר וצהריים .. בכל יום ובכל עת .. ק' ברכות" (שבהם כלולים כל עניניו במשך כל היום), נעשים כל ימיו ושנותיו (וכל מציאות) "שוין לטובה", להיותם חדורים בהנקודה הכללית שהיא תכלית כל העבודה – "ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכרו תמיד".

ועוד ועיקר – שגם אם בעבר הי' איזה חסרון (עכ"פ בהשלימות ש) בענין זה, הרי, יהודי הוא בעה"ב גם על העבר, ובכחו וביכולתו לתקן גם את העבר שהי' בתכלית השלימות, "כולן שוין לטובה".

וההדגשה בזה היא ש"כולן שוין לטובה", גם השנים הראשונות להתחלת העבודה, התחלת החינוך, ועד להרגע הראשון⁷⁰ שיצא לאויר העולם⁷¹ – כיון

70) ואדרבה – הרגע הראשון שיצא לאויר העולם יש לו מעלה יתירה, להיותו בסמיכות ממש לזמן ש"נר דלוק לו על ראשו .. ומלמדיו אותו כל התורה כולה" (נדה ל, ב), שמהווה נתינת-כח לעבודתו לאחרי שיצא לאויר העולם (אף ש"כיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו .. ומשכחו כו") – ראה לקו"ת שלח מד, א. ובכ"מ.

71) ומ"ש רבינו הוקן בשו"ע (או"ח מהדרו"ת) סוף ס"ד) ש"תחלת כניסת נפש זו הקדושה היא בחינוך לתורה ומצוות שחייבו חכמים לחנך, גם במצות מילה" – ה"ז פרטי דרגות כניסת נפש הקדושה לגוף עד שיעשה הגוף כפ"ע קדוש*, אבל כודאי שנפש זו הקדושה נמצאת ונכנסת בו ברגע שיצא לאויר העולם**. – ולהעיר שעבודתו של אברהם אבינו במשך רוב שנותיו (תשעים ותשע שנים) היתה לפני המילה.

(* גם בעת השינה, כמובן מתוכן ההלכה ע"ד הזהירות מנגיעת קטן קודם נטי". כי, בחזרת הנשמה לגוף בכל בוקר מסתלקת רוח הסומאה מכל הגוף ונשארת על הדיים, עד לאחז נטי". (** ולהעיר מחילוקי הדעות בסנהדרין

וכמודגש גם בנוסח הברכה "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם" – שלכל לראש נעשית ההמשכה (ברוך מלשון ברכה והמשכה) לישראל להיות "הוי' אלקינו", אלקה שלנו, כוחינו וחיותנו, ועי"ז נעשית גם ההמשכה להיות "מלך העולם"⁶⁰.

ח. עפ"ז יש לבאר הענין ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה", "כולן שוין לטובה" – בשייכות לעבודת כאו"א מישראל:

הענין ד"מאה ברכות בכל יום" הוא דבר השייך ובנקל⁶⁵ לכאו"א מישראל, הן אנשים והן נשים, וגם טף, שהרי גם לפני בר-מצוה (ובת-מצוה) מחנכים אותם באמירת מאה ברכות בכל יום, וגם הקטנים יותר שלא הגיעו לגיל חינוך⁶⁶, עד לתינוקות שמתחילים לדבר – מחנכים אותם באמירת ברכות⁶⁷ (ועניית אמנ⁶⁸) עד שאמירת הברכות נעשית אצלם דבר הרגיל ובדרך ממילא (ע"ד "מנפשי" כרע"⁶⁹), ולא רק אמירת הברכות בפה, אלא גם (ובעיקר) באופן שחודר בכל מציאותו, חפצו ורצונו שכלו ומדותיו – ע"י החינוך בתוכן הברכות, "ליראה את ה' ולאהבה אותו

65) ראה אוה"ת (בפירושו דברי המרש"א) שבהערה 25.

66) ובכללות – "בר שית" (ראה כתובות נ, א. ועוד), אף שבפרטיות יותר, "שיעור החינוך במ"ע הוא בכל תינוק לפי חיפופתו וזדיעתו בכל דבר לפי עניניו" (שו"ע אדה"ז או"ח סממ"ג ס"ג).

67) לא רק שמקפידים עליהם ומוזהרים אותם שלא יאכלו בלא ברכה ח"ו, אלא גם עי"ז שנותנים להם מיני מתיקה כדי להרגילים בריבוי ברכות.

68) להעיר ממארו"ל (סנהדרין שם) "קטן מאימתי בא (זוכה) לעוה"ב .. משעה שיאמר אמנ, שנאמר (ישעי' כו, ב) פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, א"ת שומר אמונים אלא שאומר אמנ" (וראה הדא"ג מהרש"א שם).

69) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד. הובא בתוס' שבת ק"ח, ע"ב. ועוד.

ומזה למדים הוראה בענין החינוך – שצריך להיות באופן ש"העידו הכל אברהם הוליד את יצחק", שכאשר מסתכלים על ילד יהודי ואים ומכירים ("כל רואיהם יכירו" 77) שהוא בנו 78 של אברהם ("אחד 79 הי' אברהם" 80), ו"קלסתר פניו .. דומה לאברהם", שרואים ומכירים שהוא בנו של חסיד ותמים כו', עד כדי כך, שההבדל בינו לבין אביו אינו אלא בענין הזקנה, שלאביו יש כבר זקן שיבה, ואצלו לא התחיל לצמוח זקן להיותו ילד קטן... שענין זה נעשה עי"ז שהתחלת החינוך (משעה שיוצא לאויר העולם) היא באופן שמחדירים בו הנקודה הכללית שבכללות העבודה ("ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכרו תמיד"), שמצד נקודה זו "כולן (מגדול ועד קטן) שוין לטובה".

ועפ"ז יש לבאר סדר הפרשיות – שבפרשת חיי שרה מדובר אודות השלימות ד"כולן שוין לטובה" בנוגע לעצמו, ובפרשת תולדות מדובר אודות השלימות ד"כולן שוין לטובה" גם ביחס ל"תולדות" שלו, "יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק".

ועוד ועיקר – שע"י שלימות העבודה באופן ד"כולן שוין לטובה" (לא רק בנוגע לעצמו, אלא) גם בנוגע לה"תולדות", החל מהולדת ריבוי בנים

שהחינוך "ליראה את ה' ולאהבה אותו ולזכרו תמיד" מתחיל מהרגע שיוצא לאויר העולם 72, ע"י המזווה שבפתח חדרו, "שיר המעלות" וכיו"ב, וכן עי"ז שאביו ואמו וכל העומדים סביבו ורואים אותו (תנועות ידיו ורגליו והתפתחותו כו') מתפארים בו 73 ונותנים ברכה ושבת והודי' להקב"ה (תוכן ענין הברכות), ועי"ז ניתוסף עוד יותר בברכתו של הקב"ה שיזכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ביחד עם כל בניהם ובנותיהם, כולל גם אלה שיוולדו לאח"ז, משפחה גדולה מרובה בבנים ובנות עוסקים בתורה ובמצוות.

ט. ויש להוסיף ולקשר זה עם הפרשה שלאח"ז (שמתחילין לקרוא במנחה) – פרשת תולדות:

בפירוש כפל הלשון שבהתחלת הפרשה, "ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק" – מפרש רש"י: "קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק". ועד כדי כך הי' קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, שלא היו יכולים להבחין ביניהם, כדאיתא בגמרא 74 "מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק, בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם", עד ש"אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה, שנאמר 75 ואברהם זקן בא בימים" 76.

72 ועוד לפני"ז – בומן העיבור ("משעה שנורע" – ראה בשה"ג להערה הקודמת).

73 ובאופן שאין נתינת מקום כלל לענין דעינא בישא כו'. – ולהעיר ממנהגי נשים זקנות בישראל (ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט) בענין זה.

74 ב"מ פז, א.

75 פרשתנו כד, א.

76 וראה גם ב"ר פס"ה, ט: "אברהם תבע זקנה,

שבהערה 68: "קטן מאימתי בא לענה"ב.. משעה שנולד .. משעה שסיפר .. משעה שנודע .. משעה שנימול .. משעה שיאמר אמן" – דכיון שיאלו ואלו דברי אלקים חיים", יש לומר שהם חילוקי דרוגת בהשיכות לענה"ב.

אמר לפניו, רבון העולמים אדם ובנו נכנסין למקום ואין אדם יודע למי מכבד (וכפרט כפי שאירע אצלו בגלל הדמיון בינו לבנו), מתוך שאתה מעטרו בזקנה אדם יודע למי מכבד .. נתן לו זקנה כו'".

77 ישעי' סא, ט.

78 שירוש הכל, ועד שעומד במקום המוריש ממש (ראה שו"ת צפע"נ דווינסק ח"א סק"ה. ועוד), ויתירה מזה – "פה כח הבן מכח האב" (שבועות מה, סע"א. וש"י).

79 ודוגמתו בכאור"א מישראל – שהוא כמו בן יחיד שנולד להורים זקנים לעת זקנתם (כש"ט הוספות סקל"ג).

80 יחזקאל לג, כד.

בשאר הקונטרסים הידועים שלו⁸⁶), היינו, שההתעסקות בלימוד החסידות, "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם"⁸⁷, תהי' יסוד ועמוד גם בחינוך הצעירים⁸⁸, תלמידי הישיבות.

ועוד ועיקר – שהחינוך ברוח זו ("לנטוע .. הרגש פנימי ביראת ה' ואהבת ה'") צריך להיות גם בנוגע לילדים קטנים, כפי שלמדים מהסיפור הידוע⁸⁹ שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו אודות בעל יום ההולדת, שבקטנותו (בהיותו בן ד' או ה' שנים) השתוקק לגילוי אלקות עד כדי כך שבכה על זה שה' אינו נראה אליו כמו שנראה לאברהם! ...!

וענין זה חודר ופועל גם בכל עניניו הגשמיים ובחלקו בעולם, כמודגש גם בשמו של בעל יום ההולדת, שחתם שמו (בגכ"ק) בסוף הקונטרס⁹⁰ – "שלוש דובער", שענין ה"שלוש" (שרומו על התורה שניתנה לעשות שלום בעולם⁹¹) נמשך וחודר גם ב"דוב" (וגם כפי שנקרא בלע"ז – "בער"⁹²) ש"מסורבל בבשר"⁹³, שנעשה "מסורבל בבשר" למעליותא.

(86) ראה גם המכתב שבהתחלת הקונטרס (ע' 5) ע"ד ארבעת הקונטרסים.
(87) דה"א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב. ובכ"מ.
(88) כפי שמקדים ש"הדבר אשר הביאנו ליסוד אגודתינו אשר ראה ראינו אשר .. הרבה מהצעירים הלומדים תורה אין בהם יראת שמים כו".
(89) "היום יום" ט' חשון. ובכ"מ. הובא ונת' בלקו"ש ח"א ע' 23 ואילך. ח"ה ע' 86 ואילך. ח"ז ע' 129 ואילך. ח"כ ע' 161 ואילך. ועוד.
(90) הידוש שלא מצינו דוגמתו בשאר הקונטרסים שלא חתם שמו בסיום הקונטרס (כמו באגרת).
(91) רמב"ם הל' חנוכה בסופן.
(92) ובוה גופא ב' אופנים: (א) "דוב בער", ב' שמות, (ב) "דובער", שם אחד, ועד שהאות ב' משמשת הן לסיום ד"דוב" והן להתחלה ד"בער" (כפי שרואים בחתימת יד קדשן).
(93) מגילה יא, רע"א. וש"נ.

ובנות ("תולדות" כפשוטם), ממהרים ומזרזים עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה, דכיון ש"אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף" ("אוצר ששמו גוף")⁸¹, הרי לידת כל ילד יהודי נוסף ממהרת הזמן שיכלו כל הנשמות באוצר ששמו גוף, ויבוא בן דוד, ואז יתגלה שכל בנ"י הם "תולדות יצחק", כיון שיאמרו ליצחק דוקא "כי אתה אבינו"⁸².

*

י. בהאמור לעיל ניתוסף הדגשה יתירה בקשר ובשייכות ליום ההולדת דכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בכ"ף מרחשון – דמיני' אזלינן, בתוך ג' ימים (יום חמישי כ"ף מרחשון, עש"ק א"ך (טוב) מרחשון ויום הש"ק כ"ב מרחשון) שנחשבים (בכמה ענינים בהלכה⁸³) למציאות אחת:

מהחידושים העיקריים של בעל יום ההולדת דכ"ף מרחשון – התייחסות ישיבת תומכי תמימים, שתכליתה ומטרתה (כפי שמבאר בקונטרס עין החיים⁸⁴ "תכלית יסוד אגודתינו"⁸⁵) "אשר הבחורים העוסקים בתורה הנגלית יהיו יהודים (אידען) יראים ושלמים עם ה' ותורתו .. לנטוע בהם איזה הרגש פנימי ביראת ה' ואהבת ה' .. עיקר ויסוד הדבר הוא הלימוד בדא"ח שידעו את ה' ומתוך כך יבואו אל יראת ה' ואהבת ה' .. ובוה דוקא יחיו בלימוד התורה הנגלית כו" (ועד"ז

(81) יבמות סב, סע"א (ובפרש"י). וש"נ.

(82) ישע"י סג, טז. שכת פט, ב.

(83) ראה לדוגמא – פסחים קו, סע"א. ועוד.

(84) פרקים ככ"ג.

(85) ויש לומר, שבהתחלת הקונטרס, "כי נר מצוה ותורה אור", מרומז תפקידם העיקרי של תלמידי התמימים – להיות "נרות להאיר" (ראה ליק"ש ח"ב ע' 484. וש"נ).

"ביום השלישי יקימנו ונחיי לפניו"⁹⁹. וכדי להוסיף בזה עוד יותר – הרי, כיון שבהשגחה פרטית נתגלה בסמיכות לכ"ף מרחשון מאמר חדש של בעל יום ההולדת¹⁰⁰ (שאמרו בשנת תרע"ח, ואעפ"כ, נתעלם במשך עשיריות שנים, ונתגלה בימים אלה דוקא¹⁰¹), ידפיסו ויחלקו לכאו"א (בלי נדר) גם מאמר זה¹⁰², שעיי"ז יתוסף עוד יותר בלימוד החסידות (ובלימוד התורה בכלל), ובאופן דלימוד המביא לידי מעשה.

יב. ויה"ר שההוספה בלימוד תורת החסידות, ביחד עם ההוספה בלימוד נגלה דתורה, שכמה עניני נגלה דתורה נמצאו במאמר זה, והפצת התורה והיהדות, כולל ובמיוחד עיי"ז הקמת מוסדות חדשים, וביסוס וחיווק והרחבת המוסדות הקיימים¹⁰³, בתי תורה, בתי

ובסגנון האמור לעיל – שהנקודה הכללית דעבודת האדם "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם) ליראה את ה' גו' ולאהבה אותו גו", צריכה לחדור בכל ימיו ושנותיו של כאו"א מישראל (גם בצעירותו ובקטנותו, "חנוך לנער גו' גם כי יזקין גו"⁹⁴) באופן שנעשים "כולן שוין לטובה".

יא. וזהו גם א' הטעמים להדפסת קונטרס עץ החיים בהוצאה מיוחדת וחלוקתו לכאו"א מאנשים נשים וטף בסיום וחזרתם יום ההולדת כ"ף מרחשון (התחלת ערב שבת זה),

– אשר, למותר לפרש שהכוונה היא שילמדו בקונטרס זה, ובאופן דלימוד המביא לידי מעשה⁹⁵, וכמ"ש בסיום וחזרתם הקונטרס⁹⁶: "ואחר כל הדברים האלה הנני מבקש אתכם שימו לבבכם אל כל הדברים הנאמרים בקונטרס הזה, והיו הדברים האלה על לבבכם תמיד, כי כבד עלי הדבר מאד להגיד ולחזור ולהגיד, ולזאת יהיו הדברים האלה תמיד נגד עיניכם ולא ישכחו מאתכם, והיא חייכם ואורך ימיכם ובוזה תחיו חיי עולם כו" –

כדי להדגיש שכל הדברים האלה נמשכים בתקפם ובשלימותם (וביתר שאת) עיי"ז כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ה"מנהל-פועל" דשיבת תומכי תמימים, ובפרט לאחר מלאות ארבעים שנה להסתלקותו, ש"קאי איניש אדעתא דרביי"⁹⁷, ובמילא נשלמה כבר העבודה דדור השלישי (לאדנ"ע)⁹⁸, דור הגאולה,

94 משלי כב, ו.

95 ראה גם קונטרס הנ"ל פל"ג.

96 ונדפס גם בראש הקונטרס – צילום העתקה הראשונה בגכת"ק של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, בנוי הידור וממלא מקומו של בעל הקונטרס.

97 ע"ז ה, רע"ב.

98 ראה גם קונטרס משיחות ש"פ וירא שנה

זו ס"ז.

99 הושע ו, ב. וראה מצו"ד עה"פ.

100 להעיר, שתוכן המאמר הוא שבעבודת האדם שהיא בהגבלה ובהתחלקות נמשך בחי' בלי גבול האמיתי ("שכר הרבה מאד", שנמשך מבחי' "אנכי מגן לך") – שזהו התוכן ד"כולן שוין לטובה", שפרטי העבודה שהם באופן של התחלקות חדורים בנקודה הכללית שמצד עצם הנפש שלמעלה מהתחלקות, כנ"ל בארוכה.

101 וההסברה בזה נדלכאורה, כיון שמאיו סיבה לא הי' מאמר זה בכל המשך הזמן ולאחרי כתיבתו בגלוי, מהי הסיבה שנתגלה עכשיו – כיון שעומדים בסמיכות ממש להגאולה האמיתית והשלימה עיי"ז משיח צדקנו, ניתוסף גם בהפצת המעיינות הוצה (שעיי"ז אתי מר דא מלכא משיחא – כמ"ש באגה"ק דהבעש"ט הידועה), עד להתגלות חדשה, מאמר חדש (כולל גם תוספת ביאור וחיודש במאמר שנתגלה עתה) בפנימיות התורה*.

102 באור ליום ג' (שהוכפל בו כי טוב) כ"ה מרחשון נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א לכאו"א מהאנשים והנשים והטף, מאמר ד"ה אנכי מגן לך תרע"ח, בצירוף שטר של דולר לצדקה (המו"ל).

103 ובאופן ש"כולן שוין לטובה" – שהמוסדות החדשים מוסיפים חיות ומרץ מחודשים

* להעיר שבסיום המאמר מבאר ש"לעתידי יהי' גילוי טעמי תורה, שזהו עיקר הגילוי דמשיח והוא עיקר הקבלת שכר האמתי כו".

לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם" – כפי שהכריזו ומכריזים במיוחד לאחרונה.

וכן תהי' לנו – שכל בני' יוצאים מהגלות, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁰⁹, כולל גם התינוקות שנולדו (או יולדו) ביום הש"ק זה (ובסמיכות לו), וכולם יחדיו (כולל גם בני' שבכל הדורות שלפנ"ו, ו"הקיצו"¹¹⁰ ורננו שוכני עפר"¹¹¹) באים ("עם ענני שמיא"¹¹²) לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש ולהר הקודש ולבית המקדש השלישי, וזוכים לשמוע "תורה חדשה"¹¹³ מאתי תצא"¹¹⁴, תיכף מיד ממש.

ישראל, בדוגמת החילוק שבין גג המקדש להתוך המקדש עצמו.

(109) בא יו"ד, ט.

(110) ישעי' כו, יט.

(111) להעיר מפתגם כ"ק אדנ"ע ("היום יום י"א סיון) בביאור הענין דתחיית המתים בעבודה הרוחנית – שכאשר המוח הקר (כמו מת) מבין ומרגיש ומתפעל מהשגה אלקית, ה"ז דער אמת'ער תחיית המתים". ועפ"ז יש לבאר גם הענין ד"הקיצו ורננו שוכני עפר" בעבודה הרוחנית – שהענין דתחיה נעשה ע"י הקדמת הביטול באופן ש"נעשה שכן לעפר" (ראה סוטה ה, א).

(112) דניאל ז, ג.

(113) כולל גם תורה חדשה (מאמר חדש) מבעל יום ההולדת דכ"ף מרחשון***, ותוספת ביאור ע"י בנו יחידו ממלא מקומו כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

(114) ישעי' נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(* ויש לומר, שהחידוש שבדבר מודגש ביותר אצל כ"ק אדנ"ע, כי, במאמרי החסידות שלו (הרמב"ם דתורת החסידות) מודגשת ביותר ההבנה וההשגה בחב"ד ושכל אנושי (שכל הקר), ובמילא, מודגש יותר החידוש דהרגש וההתפעלות מההשכלה, תחיית המתים.

(**) נוסף על לימוד המאמר הנ"ל כאילו שומעים ממנו בעצמו ("כאילו בעל השמועה עומד כנגדו" – ירושלמי שבת פ"א ה"ב. ועוד), ובפרט ע"פ פתגמו הידוע (אג"ק אדמו"ר מהו"ר"צ ח"א ע' קיג) "איך גיי אין הימל און די כתבים לאז איך אייך", שע"י לימוד הכתבים (שבהם) נפשי כתבית יבית" (שבת קה, א) הכנים עצמות) נמצא בעצמו (בהיותו "אין הימל") גם למטה.

תפלה (עבודה) ובתי גמילות-חסדים – ימהרו ויזרו ויביאו תיכף את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יאמרו ליצחק דוקא "כי אתה אבינו" – "תולדות יצחק" (כנ"ל ס"ט).

ובהדגשה יתירה מצד השייכות לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – ששמו השני (סיום וחותם שמו) יצחק, אשר, עוד בזמנו העיד שנשלמו כל עניני העבודה, גם "צחצוח הכפתורים"¹⁰⁴, ולכן ציווה (ונתן כח) "עמדו הכן כולכם"¹⁰⁵ לקבל פני משיח צדקנו, ועאכו"כ בימינו אלה.

ובפרט כשרואים המאורעות שבתקופה האחרונה בנוגע ל"תולדות ישמעאל" (שבסיום פרשתנו) – אשר, נוסף לכך שכללות הענין ד"מלכיות מתגרות זו בזו" הוא מסימני הגאולה, כמארז"ל¹⁰⁶ "אם ראית מלכיות מתגרות זו בזו צפה לרגליו של משיח", ה"ז בהדגשה יתירה בנוגע ל"תולדות ישמעאל", כדאיתא בילקוט שמעוני¹⁰⁷ "שנה שמלך המשיח נגלה בו .. מלך פרס מתגרה במלך ערבי .. כל אומות העולם מתרעשים ומתבהלים" (כפי שרואים במוחש הכלכול דאזה"ע שלא יודעים מה לעשות, ומחפשים עצות שונות כו'), והקב"ה אומר לישראל "בני אל תתייראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם .. הגיע זמן גאולתכם", וממשיך, ש"מלך המשיח .. עומד על גג בית המקדש"¹⁰⁸ והוא משמיע להם

בפעולות דהמוסדות הקיימים, והמוסדת הקיימים מוסיפים ידע ונסיון בפעולות דהמוסדות החדשים.

(104) שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(105) אג"ק שלו ח"ד ריש ע' רעט.

(106) ב"ר פמ"ב, ד. מדרש לקח טוב לך יד, א.

(107) ישעי' רמז תצט.

(108) להעיר מדויק לשון המדרש "עומד על גג

בית המקדש" – שגגין לא נתקדשו (פסחים פה, סע"ב. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו ה"ז), דיש לומר, שבוה מרומז שההכרה "ענוים הגיע זמן גאולתכם" באה מחוץ לארץ שלא נתקדשה בקדושת ארץ